

ATT PASSERA GRÄNSEN FÖR DET NORMALA, FÄRGER OCH MÖNSTER SOM LANDSKAPSARKITEKTONISKA UTTRYCK

Självständigt arbete vid LTJ-fakulteten, SLU

KLARA ISLING
ALNARP, 2009

Sveriges
lantbruksuniversitet

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jord-
vetenskap, LTJ

Författare: Klara Isling

Titel: Att passera gränsen för det normala, färger och mön-
ster som landskapsarkitektoniska uttryck

Engelsk titel: Pushing back the limits of what can be con-
sidered as normal, colours and pattern as landscape archi-
tectural expressions

Program/utbildning: Landskapsarkitekturprogrammet

Examen: Kandidatexamen

Huvudområde: Landskapsarkitektur

Nyckelord: färg, gestaltning, landskapsarkitektur, modern,
mönster, offentliga platser, samtida, svensk, tradition

Handledare: Gunilla Lindholm

Examinator: Ann Bergsjö

Kurskod: EX0378

Kurstitel: Skriva om landskap

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: Grund C

Utgivningsort: Alnarp

Månad År: Mars 2009

Serie: Själständigt arbete inom LTJ-fakulteten

Omslagsbild: Klara isling

Bilder: Alla bilder är skapade av författaren

ABSTRACT

Discussions about the sustainable city are now all over the world and many believe that the solutions are merely technical. But what gives the city its character is what is happening in the public places. It is these spaces that bring the people together. Design is the key to sustainable urban spaces. We must produce public places that reflect our society. If not, we have not created sustainability.

This essay will highlight a shortcoming of the Swedish landscape architecture, which is not addressed in the public debate on Swedish landscape architecture. Swedish landscape architects rarely passes the limit of what can be considered common or normal. This mainly shows in the non-use of powerful colours and noticeable patterns. Each human being is different from one and other, our public spaces should reflect such differences and be more diverse.

This paper primarily consists of literary studies and case studies as well as a conversation and a lecture. The literature studies have included studies of websites, magazines, literature on the modern landscape and architectural theory.

Swedish landscape is described as uncomplicated, functional and uses a large extent of domestic materials. Extremes can be considered taboo in Sweden and Swedish landscape architectures rarely dare to stretch boundaries. There are many reasons for this. In Sweden there are almost no debate on Swedish landscape architecture, the field lacks a forum for such debate. The Swedish people have long been influenced by the image of themselves as a people with a uniform taste, “the Swedish taste”, which is simplicity and functionality. Sweden is young as an urban country and urbanity is a prerequisite for innovation and creativity.

There are many different landscape architectural expressions you can work with and develop to get a more innovative approach. Colour and pattern are the landscape architectural expression that this thesis mainly deals with and to illustrate this, four different projects have been studied and described. These projects are pushing back the limits of what can be considered as normal in the use of bright colours or noticeable pattern as the basis of the design.

One conclusion to be drawn from the paper is that the Swedish landscape architectural field rather relates to the Swedish landscape architectural tradition than to the complex context in which we live and operate in. However, there are opportunities for development.

KEYWORDS: colour, contemporary, design, landscape architecture, modern, pattern, public spaces, Swedish, tradition

SAMMANDRAG

Diskussioner om den hållbara staden sker nu över hela världen och många tror att lösningarna är enbart tekniska. Men det som ger staden dess karaktär är det som sker på de offentliga platserna. Det är dessa utrymmen som för människorna samman. Gestaltande är nyckeln till hållbara stadsrum. Vi måste utforma platser där alla vill vistas och som speglar vårt samhälle. Om man inte gör det så har man inte skapat hållbarhet.

Uppsatsen ska belysa en brist i den svenska landskapsarkitekturen, som inte tas upp i den offentliga debatten om svensk landskapsarkitektur. Svenska landskapsarkitekter passerar sällan gränsen för det normala eller det som kan anses vara gängse. Det visar sig bland annat i att de inte använder sig av starka färger och tydliga mönster. Alla människor är olika, därför bör våra offentliga platser spegla det och vara mer mångfacetterade.

Denna uppsats består främst av litteraturstudier och fallstudier samt ett samtal och en föreläsning. Litteraturstudien har innehållit studier av hemsidor, tidskrifter, litteratur om modern landskapsarkitektur och arkitekturteori.

Svensk landskapsarkitektur beskrivs som enkel, funktionell och använder i hög utsträckning inhemska material. Överdrifter kan anses vara tabu i Sverige och man vågar sällan tänja på gränser. Anledningarna till detta är många. I Sverige förs det nästan ingen debatt om svensk landskapsarkitektur, yrkesfältet saknar ett forum för en sådan debatt. Svenska folket har länge påverkats av bilden av sig själva som ett folk med en enhetlig smak "den svenska smaken", som ska vara enkel och funktionell. Sverige är ungt som urbant land och urbanitet är en förutsättning för nytänkande och kreativitet.

Det finns många olika landskapsarkitektoniska uttryck man kan arbeta med och utveckla för att få igång ett mer nyskapande arbetssätt. Färg och mönster är de landskapsarkitektoniska uttryck som denna uppsats främst behandlar och för att illustrera detta beskriver den en studie av fyra projekt. Dessa projekt tänjer på gränsen för det normala och starka färger eller tydliga mönster ligger till grund för utformningen.

En slutsats som man kan dra av uppsatsen är att det svenska landskapsarkitekturfältet hellre förhåller sig till svensk landskapsarkitekturtradition än till det mångfacetterade sammanhang som vi lever och verkar i. Det finns dock möjligheter för utveckling.

NYCKELORD: färg, gestaltning, landskapsarkitektur, modern, mönster, offentliga platser, samtida, svensk, tradition

FÖRORD

Jag skriver denna uppsats för att belysa en brist inom den svenska landskapsarkitekturen. Jag vill också undersöka olika arbetssätt som kan råda bot på bristen.

Jag vill rikta ett stort tack till min handledare, Gunilla Lindholm, för hennes guidning i konsten att skriva en uppsats och för hennes uppmuntrande ord när jag känt mig hämmad av regler. Tack också till mina motläsare, till min grupp, till mina studiekamrater i biblioteket och till min hyresvärdinna, utan er hade jag inte kunnat utföra denna uppgift.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

BAKGRUND 9

FRÅGESTÄLLNINGAR 11

SYFTE 11

AVGRÄNSNINGAR 11

KÄLLKRITIK 12

METOD 13

AVHANDLING 15

SVENSK LANDSKAPSARKITEKTUR 15

DEBATT 18

LANDSKAPSARKITEKTUR 18

HISTORISK DEBATT 20

ARKITEKTUR 22

SVENSK SMAK 26

NYTÄNKANDE 28

URBANITET 28

KRIS 29

LANDSKAPSARKITEKTONISKA UTTRYCK 30

FÄRG 32

MÖNSTER 33

PROJEKT 35

BAGARMOSENS TORG 35

LINDHOLMSPLAN 37

PRAGS BOULEVARD 40

GIFU KITAGATA APARTMENTS 43

DISKUSSION 47

SLUTSATS 48

SLUTORD 48

REFERENSER 50

BÖCKER 50

ELEKTRONISKA DOKUMENT 51

MUNTliga KÄLLOR 52

TIDSKRIFTER 53

BAKGRUND¹

Jag ser i Sverige en tendens: Svenska landskapsarkitekter passerar sällan gränsen för det som anses vara normalt eller gängse svensk landskapsarkitektur. Det visar sig bland annat i att de inte använder sig av starka färger och tydliga mönster som landskapsarkitektoniska uttryck. Den svenska landskapsarkitekturen är likriktad. Allt är grön-grå-beige, där finns markmaterial av grå granit och den obligatoriska trädraden med den intilliggande avenbokshäcken. Det är kvalité och det är praktiskt och kanske billigt. Men är det så alla vill att våra gemensamma vardagsrum ska se ut?

För mig är det viktigt att den svenska landskapsarkitekturen är nyskapande och innovativ. Den främsta anledningen till att jag tycker det, är för att variation och kreativitet skjuter världen framåt och utvecklar den. Alla människor är inte på samma sätt, vi tänker, tycker, känner och inspireras olika. Svensk landskapsarkitektur, som kan anses vara en konstform, borde därmed spegla vårt spretiga samhälle i likhet med andra konstformer. Enligt mig gör den inte det i någon vidare utsträckning.

Jag tycker att kreativa landskapsarkitektoniska lösningar ur hållbarhetssynpunkt är lika viktigt som ekonomisk, ekologisk och social hållbarhet. Jag tycker så därför att ett hållbart samhälle är ett samhälle där alla trivs, där alla får vara som de vill och där alla får uppleva på sina villkor. Alla människor använder offentliga utomhusrum, dessa platser är oftast gestaltade av landskapsarkitekter, eller liknande discipliner. Alla människor använder därför landskapsarkitektur och för att den ska utvecklas måste landskapsarkitekter vara nytänkande.

Det är svårt att snabbt på rak arm komma på ett modernt svenskt landskapsarkitekturprojekt som verkligen sticker ut till färg eller form. Efter en stunds tänkande kommer man på en handfull, men inte fler – i hela Sverige!
Varför?

Det finns många sätt att sticka ut och vara vågad på. Uppsatsen är fokuserad på färger och mönster då jag upplever att det är där som den svenska landskapsarkitekturen kan utvecklas mest. Det finns svenska landskapsarkitekter som

1. Denna uppsats handlar om form vilket medförde att det var viktigt för mig att skriva med ett formstarkt typsnitt. Därför valde jag ett utan seriffer.

är nytänkande och konceptuella i sitt skapande men det saknas sådana som på ett iögonfallande, visuellt sätt bryter mot normer och regler.

Jag är intresserad av anledningen till att det är på detta vis i Sverige.

Jag vill veta hur svensk landskapsarkitektur beskrivs.

Jag undrar hur nytänkande kreativitet uppstår.

Jag ska undersöka landskapsarkitektoniska uttryck i form av färg och mönster.

Jag vill granska projekt där starka färger och tydliga mönster ligger till grund för designen.

Det är viktigt att landskapsarkitektur, som jag anser är en konstform, speglar vår samtid precis som alla andra konstformer. Jag vill tro att vår samtid är mer än en grå markbeläggning och en trädrad. Min samtid är full av färger och mönster.

FRÅGESTÄLLNINGAR

Varför passerar så få svenska landskapsarkitekter gränsen för det normala eller det som anses vara gängse?

Hur kan man använda mer vågade färger och mönster som landskapsarkitektoniska uttryck?

SYFTE

Jag skriver om detta för att belysa en brist i den svenska landskapsarkitekturen som inte tas upp i den offentliga debatten om svensk landskapsarkitektur. Uppsatsen är först och främst en kritik mot det som *inte* byggs och inte en kritik mot det som byggs.

Jag vill för min egen skull undersöka alternativa arbetssätt som kan utveckla mitt sätt att se på landskapsarkitektur.

AVGRÄNSNINGAR

Jag kommer inte att beskriva hur människor uppfattar färg och mönster. Det är inte relevant för uppsatsens valda ämne och tidsram med en fördjupning i detta ämne då det skulle ge upphov till en uppsats i sig.

Jag kommer inte att bedöma om det blir bättre eller sämre landskapsarkitektur när man utformar platser med mer vågade färger och mönster. Det är inte relevant att beskriva eftersom att det är subjektivt.

Jag kommer att beskriva projekten som helhet och inte fokusera på enskilda objekt. Jag menar att det är projektens helhet som är det intressanta och inte objekten i projekten, de kan liknas vid konst.

Jag kommer inte att behandla landskapskonst. Jag kommer alltså bara beskriva projekt som är utförda av landskapsarkitekter då jag anser att detta är av större relevans för min uppsats valda ämne än att beskriva konst.

Jag har medvetet valt att inte skildra landskapsarkitektur

som enbart är avsedd för barn, t.ex. lekplatser eller skolgårdar. Jag anser att i den sortens projekt är det inte tabu att tänja på gränser på samma sätt som det är i andra projekt.

Jag kommer inte behandla arkitekturteori i ämnet abnormalitet. De franska filosoferna Gilles Deleuze och Felix Guattari har beskrivit abnormalitet eller det som inte är normalt. Det finns vissa stadsbyggnadselement som anses vara gängse så som torg, park, gata, kvarter, tågstation etc. Nya behov som uppkommer när man försöker skapa ett hållbart samhälle kan anses vara abnormala. De är abnormala därför att de inte kan anses vara normala eller gängse. Men att använda sig av motsatserna normal-abnormal är förlegat. Det normala är alltid en del av det som inte anses vara normalt. Det normala är inte en isolerad del utan definieras av det som inte är normalt. Det normala bygger på det som inte anses vara normalt. Vårt moderna samhälle är en blandning av olika grupper som har olika normer och levnadsregler. Det som är abnormalt för någon är gängse för en annan. (Deleuze, Guattari, 2002)

Men uppsatsen kommer inte att behandla detta utan ska ses som en uppsats som behandlar ett perspektiv inifrån. Där jag som landskapsarkitektstuderande skriver om det jag uppfattar och ser.

KÄLLKRITIK

Då mitt syfte med uppsatsen delvis är att belysa en brist i den svenska landskapsarkitekturen har litteraturen som handlar om svensk landskapsarkitektur granskats med kritiska ögon. Det har jag försökt kompensera genom att i min fallstudie ta upp två svenska projekt som inte faller inom ramen för gängse svensk landskapsarkitektur.

Litteraturen som jag har studerat är till viss del skriven av praktiker. Uppsatsen är dock skriven utifrån mina ögon och då jag vill se mig själv som en praktiker är det relevant.

METOD

Uppsatsen omfattar främst litteraturstudier och fallstudier samt ett samtal och en föreläsning. Litteraturstudien har innehållit studier av hemsidor, tidskrifter, litteratur om modern landskapsarkitektur och arkitekturteori.

Uppsatsen tar inte upp arkitekturteoretiska befintliga ställningstaganden om det som passerar gränsen för det normala. Den är skriven ur ett perspektiv inifrån, där jag som landskapsarkitektstuderande undersöker landskapsarkitekturen i Sverige och reflekterar över det jag finner och upplever.

Till att börja med har jag studerat hur svensk landskapsarkitektur beskrivs av landskapsarkitekturkritikern Marc Treib. Efter det har jag sökt i den svenska arkitektur- och landskapsarkitekturdebatten efter andra som ser brister i svensk arkitektur och landskapsarkitektur. Jag har därefter studerat varför svensk landskapsarkitektur ser ut som den gör. Detta har skett med hjälp av teorier kring svensk smak och hur kreativitet uppkommer. Efter det har jag studerat landskapsarkitektoniska uttryck som skapar tydligt visuella avvikelser från det normala. Det sista avsnittet består av fallstudier där jag har undersökt några talande exempel för hur man kan arbeta med färg och mönster som landskapsarkitektoniska uttryck.

Jag har granskat synen på Sverige. Jag har försökt undersöka hur man ser på svensk landskapsarkitektur och hur den synen har uppkommit. Det var för mig viktigt att den svenska landskapsarkitekturen beskrevs ur en internationell synvinkel.

Genom att scanna de svenska arkitekturtidskrifterna har jag försökt bilda mig en uppfattning om hur man debatterar kring arkitektur och landskapsarkitektur. Det var en relativ enkel uppgift då den svenska landskapsarkitekturdebatten är det närmaste obefintlig sedan 2003 då vår enda landskapsarkitekturtidskrift lades ner.

Jag har genom att undersöka myten om den svenska smaken försökt belysa varför vi gärna håller fast vid vår svenska smak.

Min sökning i arkitekturteori om vad som skapar kreativitet

är ytterst sporadiskt utförd och den ska ses som ett axplock av alla teorier i detta ämne som går att finna. Jag har bara valt att fördjupa mig i de frågeställningar som dykt upp då jag undersökte landskapsarkitekturens praktik och avser inte att täcka in ett helt fält.

Jag har gått igenom ett stort antal böcker som behandlar ämnet modern landskapsarkitektur för att hitta sådana som behandlar ämnet arkitektoniska uttryck och hur färg och mönster används internationellt. Utifrån dessa har jag sedan gjort ett urval vilka som, för min uppsats ämne, passat bäst.

Ann Bergsjö beskrev under en föreläsning, september 2008, stadens golv. Jag har kortfattat tagit med en liten del av den föreläsningen för att beskriva användningen av mönster.

I mitt sökande efter träffande projekt var det viktigt att de är samtida och passar in under rubriken landskapsarkitektur som passerar gränsen för det normala eller det som anses vara gängse. De svenska projekten föll sig ganska naturligt då det var svårt att inom mina avgränsningar hitta projekt som passade. De internationella projekten tog jag från mina egna förebilder och två landskapsarkitekter som jag finner intressanta och vill veta mer om. Jag ville även beskriva ett europeiskt projekt och ett utomeuropeiskt för att få bättre koll på global modern landskapsarkitektur. Mycket av det material jag har hittat om projekten är från tidskrifter och landskapsarkitektkontorens hemsidor. Jag har även haft ett samtal via telefon med landskapsarkitekt Stefan Rummel på White i Uppsala. Stefan Rummel har ritat projektet Lindholmsplatsen i Göteborg.

Det är ett otaligt antal metoder som jag inte har använt mig av. Jag har valt att använda dessa då jag anser att de på bästa och tidseffektivast sätt har givit mig möjlighet att fördjupa mig i min uppsats valda ämne.

AVHANDLING

SVENSK LANDSKAPSARKITEKTUR

Marc Treib beskriver i boken *Places*, svensk landskapsarkitektur utifrån den svenska landskapsarkitekten Thorbjörn Anderssons arbete. Han beskriver Anderssons landskapsarkitektur som typisk svensk och att han har en svensk känsla i sitt arbete. Författaren kallar det svensk modernism. (Treib, 2002a)

Författaren beskriver några viktiga frågor som den svenska landskapsarkitekten måste ta ställning till. Han menar att landskapsarkitekter bör ställa sig frågan hur vida man ska låta beställarens krav eller samhällets värderingar och behov väga tyngst i planeringen och gestaltningen av offentliga miljöer. Treib anser att det är den viktigaste frågeställningen som påverkar landskapsarkitekter idag. Han tycker också att man bör fråga sig: Ska man få influeras av internationella idéer om form? Eller bör man följa sitt eget lands traditioner? Vissa anser att det är ett världsfrånvänt och romantiskt synsätt att endast se till tradition och lokala särdrag till skillnad från att låta sig influeras av dagens moderna tillvaro och globala tendenser. I en värld av internationalisering och förkonstling ser andra samlande drag i de nedärvda kvalitéternas trygghet. Landskapsarkitekten har också ett stort moraliskt ansvar då dess förslag får direkta konsekvenser på människors vardag och miljön både lokalt och globalt. Treib tycker att Thorbjörn Andersson på ett tillfredställande sätt väljer medelvägen i alla dessa frågor. (Treib, 2002a)

En import av nya internationella idéer har länge skett i de nordiska länderna. Framväxten av innovativa tankar har dock ofta hämmats av den geografiska isoleringen. På 1600-talet dämpades styrkan i den franska formella trädgården av det svenska landskapet med dess topografi och morän. Även nu på senare tid har samma fenomen skett. Under 1920- och 1930-talet hade det modernistiska tankesättet sitt genombrott i Europa. Men i Sverige blev det sällan tillämpat helt fullt ut. Klassiska arkitekter som Aalvar Aalto och Gunnar Asplund presenterade på 1930-talet projekt som visade stor acceptans för de funktionalistiska idéerna men båda drog sig sedan tillbaka från den högfunktionalistiska stilen

och sållade sig till en stil som blandade funktionalism med nationella ideal från den tiden. (Treib, 2002a)

I Sverige anammade man funktionalismens sociala idéer och dess tankar om enkelhet. Men funktionalismens formspråk påverkade inte de svenska landskapsarkitekterna så mycket. Istället kom den socialdemokratiska regeringen med sitt folkhem att ha stort inflytande på offentliga platser utformning. I landskapsarkitekturen fick skogen en central roll. Många tyckte att natur och kulturlandskapet borde stå som förebild för all gestaltning av utemiljöer, även de som anlades på mark som var byggd. Stockholmsskolan kallas denna naturalistiska stil. Den påverkades av den moderna tiden i form av socialt tänkande, skötsel, materialval i detalj och övergripande planering. Valet av material och inhemska växter härstammade från en nationalromantik och allmogekultur. (Treib, 2002a)

På 1970-talet började svenska landskapsarkitekter glida bort från det rent naturalistiska. Sven-Ingvar Andersson och Gunnar Martinsson förespråkade starkare formspråk som inte hade varit brukligt under 20 års tid. De började influeras mer av den internationella utvecklingen på ett sätt som fick det att likna dansk, holländsk och tom kalifornisk landskapsarkitektur. Men de svenska landskapsarkitekturskolorna på den här tiden hängde inte med tidens skiftningar. Där var det inte form eller rumsskapande som stod i fokus utan ekologi och sociala värderingar. I Sverige var under den här tiden intresset för form något nästan okänt, där arbetade man fortfarande med värderingar som kommit upp på 1960-talet. (Treib, 2002a)

Svensk landskapsarkitektur drivs fortfarande i likhet med 1960-talets Stockholmsskola av ett socialt syfte och en förkärlek för inhemska material. Överdrifter är något som kan anses vara tabu i Sverige. Man kan i materialval se starka likheter mellan svensk och dansk landskapsarkitektur men den svenska något mindre precis i sin framtoning. Svensk landskapsarkitektur har som regel följande element: Hårdgjord yta, ofta granit, mur/sittplats, eventuellt vatteninslag och en trädrad. (Treib, 2002a)

Nu ställer jag mig frågan som Marc Treib tycker att man bör ställa. Vad ska man ta hänsyn till? Ska man få influeras av internationella idéer om form? Eller bör man följa sitt eget lands traditioner? Många svenska landskapsarkitekter går eller tvingas gå medelvägen och ser till allas intressen så

långt det går. Men då undrar jag om det verkligen är att se till allas intressen om vi likriktar den svenska landskapsarkitekturen och låter den vara utan att ifrågasätta och skapa en större variation och valmöjlighet. Jag tycker att det är viktigt att influeras av nya idéer och internationella tendenser.

DEBATT

I mitt litteratursökande har jag upptäckt hur fruktansvärt lite det debatteras kring svensk landskapsarkitektur just nu. Några år tillbaka i tiden då landskapsarkitekturtidskriften AREA fortfarande fanns debatterades det mycket mer och varje nummer innehöll flera debattinlägg om landskapsarkitektur. Idag förs den offentliga debatten om landskapsarkitektur i de stora svenska arkitekturtidskrifterna Arkitekten och Arkitektur och de är inte inriktade på landskapsarkitektur. Jag anser att det är vanskligt att den enda debatten som förs om svensk landskapsarkitektur förs där. Jag tycker inte att svenska landskapsarkitekter kan förlita sig på att den debatt som sker där räcker. Jag menar att vår yrkeskår behöver mer för att vi ska kunna se våra brister och utvecklas. Jag tror att en bidragande orsak till att utvecklingen inte går framåt är avsaknaden av debatt i ämnet. Här nedan följer två debatter om svensk landskapsarkitektur och en om arkitektur som tar upp varför och hur svensk yrkesutövare bör influeras av nya tendenser. Den ena debatten om landskapsarkitektur är från 2001-2002. Den andra är en debatt som fördes mellan Sverige och Danmark under mitten av 1900-talet. Debatten om arkitektur är mer samtida och jag upplever att man kan se den som en debatt om den svenska landskapsarkitekturen också.

LANDSKAPSARKITEKTUR

I tidskriften Arkitektur skriver Thorbjörn Andersson om svensk landskapsarkitektur. Han reflekterar över två tendenser som han upplever påverkar den svenska landskapsarkitekturen nu. "Det nya" och "Holland". Han är kritisk till att man utan att ifrågasätta tar till sig det nya och att svenska landskapsarkitekter säger sig influeras av Holland. Andersson tycker att Holland och Sverige är för olika för att man ska kunna jämföra dem. Han tycker också att man inte kan applicera det holländska landskapet på Sverige och Sveriges landskap. Han menar att Holland är ett mycket säreget land som kommer ur mycket specifika förhållanden. Allt i Holland är konstruerat och landskapet är artificiellt. Han menar därför att den holländska landskapsarkitekturen är så långt ifrån man kan komma den svenska. Det finns så mycket att utgå från och arbeta med i Sverige. "Landet är ju som en veritabel japansk trädgård med magra tallar, slipade klippor och vackra utblickar". (Andersson, 2001, sid. 58)

I tidskriften AREA skriver Jonas Berglund, Åsa Drougge och Göran Lindberg ett svar till Thorbjörn Anderssons skrivelse i Arkitektur. Författarna skriver att bland landskapsarkitekter hör man ett och samma uttryck i alla lägen och alla sammanhang "Vi värnar om det gröna.". Man hamnar direkt på rätt sida och står för det goda om man gör det ställningstagandet. Att hänvisa till en generaliserande bild av den svenska naturkaraktären är en annan hållning man kan ha som gör att man kan vara säker på att man är rätt ute. Den hållningen talar om och är ett rättesnöre för hur en sann svensk landskapsarkitekt bör arbeta. (Berglund m.fl., 2002)

Som kommentar till detta och till Thorbjörn Anderssons text skriver de att för att man ska se hur giltiga sanningar är och hur de rimmar med samtiden måste de ifrågasättas och värderas regelbundet. Trots att två länders naturlandskap ger helt olika förutsättningar bör det därför rimligen vara möjligt för dem att inspireras av varandra. I exempelvis yterområdena till våra städer finns ett vardagslandskap som i sina karaktärer runt om i världen är snarlika och verkligen inte bara sörgårdsidyll. Det har aldrig varit en enbart nationell företeelse att människan har skapat ett artificiellt landskap. (Berglund m.fl., 2002)

Sverige har under alla tider inspirerats av internationella trender i trädgårdskonst, stadsplanering och landskapsarkitektur. Idag är allt som tolkas som svenskt, i naturen eller traditionen, det som svenska landskapsarkitekter till övervägande del begränsar sig till att inspireras av. (Berglund m.fl., 2002)

Författarna anser att om svenska landskapsarkitekter inte låter sig inspireras påverkas av det som händer nu, både nationellt och internationellt, så stagnerar ämnesområdet. Man kan inte se landskapsarkitekturen som ett fenomen som lever vid sidan av samhället i övrigt. Vi kan inte fjärma oss från omvärlden som ska tvinga oss att ta hänsyn till nya strukturer på ett praktiskt plan. Inom landskapsarkitektens yrkesområde är viljan att finna nya vägar högst relevant och sund. Som författarna ser det är det där som holländska landskapsarkitekter är någonting på spåret. (Berglund m.fl., 2002)

Holländarna gör arkitekturen till en situationsspecifik konst. Många projekt blir därför starkt uttrycksfulla och de får en kraftig experimentell karaktär. Projekten har också ofta

en lekfull narrativitet. Författarna tycker att det handlar om ett förhållningsätt snarare än en stil. (Berglund m.fl., 2002)

”Om de nya holländska projekten ger mod och inspiration till ett flöde av utförda anläggningar i Sverige, vilket vi hittills inte har sett, där några kommer att utgöra nyskapande förebilder, bör vi vara tacksamma.” (Berglund m.fl., 2002 sid 61)

De efterlyser främst en bred diskussion om vilka ideal och ideologier som formar den svenska landskapsarkitekturens projekt, på vilket sätt den påverkas av sin omvärld. Helt enkelt var Sveriges landskapsarkitektur står idag. (Berglund m.fl., 2002)

Denna intressanta landskapsarkitekturdebatt fördes för 7 år sedan när svensk landskapsarkitektur fortfarande hade en egen tidning. Jag saknar inte bara debatten som fördes i AREA. Där fanns också fördjupningar och beskrivningar av nyskapande verksamheter samt omvärldsanalyser och allt var i ämnet landskapsarkitektur. Jag anser att arkitekturtidskrifterna inte kan täcka in det. Jag tror att svensk landskapsarkitektur förlorar väldigt mycket på att vi inte får se vad andra landskapsarkitekter gör både i Sverige och utomlands.

HISTORISK DEBATT

Sveriges landskapsarkitekter har länge följt naturalistiska traditioner men detta har inte stått utan kritik. Eivor Bucht, professor på Sveriges lantbruksuniversitet och landskapsarkitekt, har i sin doktorsavhandling beskrivit en äldre debatt mellan Sverige och Danmark. De danska landskapsarkitekterna kritiserar Sveriges landskapsarkitekter därför att de är alltför naturalistiska. (Bucht, 1997)

Man kan sedan 1920 se en viss skillnad mellan dansk och svensk landskapsarkitektur, där den svenska lutar åt det mer naturalistiska. Carl Theodor Sörensen, skrev 1939 en bok om trädgårdar där han riktar skarp kritik mot den svenska landskapsarkitekturen. Sörensen skriver att Sveriges landskapsarkitektur uttrycker kaos och en brist på effektivitet. (Bucht, 1997)

I en kritisk artikel från 1947 skriver Aage Nicolaisen om

svensk landskapsarkitektur. Han skriver att i Sverige saknar man generellt helhetsperspektivet när man skapar offentliga rum. Författaren menar att han sällan skådat så en sådan disharmoni i proportioner och linjer som han ser i Sverige. (Bucht, 1997)

Svenska landskapsarkitekter är enligt kritikerna helt enkelt inte lika professionella som danska. Svenskarna har inte samma känsla för materialitet. De arbetar istället med pittoresk design och osökta gåingar. De är också mycket konservativa när det gäller val av växter och väljer helst inhemska växter. (Bucht, 1997)

Den svenska landskapsarkitekten Holger Blom svarar år 1950 på kritiken i en intervju. Han tycker att under flera år har Sörensen, och andra danska landskapsarkitekter med honom, inte accepterat den svenska landskapsarkitekturen. Blom menar att Sörensen generaliserar för mycket och att han inte tittar på de tidsaspekterna i landskapsarkitekturen. Han anser att man som landskapsarkitekt är tvungen att tänka fyrdimensionellt där tidsaspekten är mycket viktig. Detta gör att man måste tänka på landskapet som dyn-amiskt och man kan inte förlita sig för mycket på trender. Blom anser att det var det svenska landskapsarkitekter laborerade med och att de bryter med historiskt önsketänkande. (Bucht, 1997)

I den här debatten kan man se att de danska landskapsarkitekterna försvarade det funktionella och planteringsprinciperna. Svenskarna försvarar det romantiska, det växande och det organiska. Bucht skriver att hon i sitt forskande i den här debatten upptäckte att det inom Sverige fanns mycket få som förespråkade danskarnas sida av saken. (Bucht, 1997)

Det är det här arvet som svenska landskapsarkitekter fortfarande påverkas av. De förespråkar fortfarande det inhemska och svensk tradition. Det är fortfarande få som för en debatt där alla inte är rörande överens.

ARKITEKTUR

I denna debatt frågar man sig om svenska arkitekter ska vara nöjda eller om man kan förbättra sig. Jag tycker att man kan applicera den på svensk landskapsarkitektur.

Klas Brunnberg och Staffan Carenholm beskriver, i arkitekturtidskriften *Arkitekten* på ledarsidan, svensk arkitektur som internationellt gällande och att svensk arkitektur kan mäta sig väl med internationell arkitektur. Den beskrivs också som internationellt erkänd och att den konkurrensmässigt står sig väl i utlandet då svensk arkitektur anses gå beställaren till mötes. (Brunnberg, Carenholm, 2005)

I ett svar till Klas Brunnberg och Staffan Carenholms ledare riktar arkitekten Fredrik Fritzson kritik mot den svenska arkitekturen. Fritzson ställer sig kritisk till att svensk arkitektur skulle ha en internationellt erkänd kompetens. Han tycker istället att svensk arkitektur kan utvecklas på många plan och att vi inte kan vara nöjda med det vi har. (Fritzson, 2005)

”Svensk arkitektur behöver ett intellektuellt samtal” (Fritzson, 2005, sid. 60). Med det menar han att svenska arkitekter ska utföra ett arbete som är baserat på en grundlig faktaisamling och diskussion, där man ser på arkitekturen som ett samhällsfenomen. Fritzson skriver att detta är något som de svenska arkitektkontoren lider stor brist på. Där väljer man istället att gå chefers och beställares ärenden och låter det tekniska styra. (Fritzson, 2005)

”Svensk arkitektur behöver nytänkande” (Fritzson, 2005, sid. 60). Detta beskriver Fritzson med ett exempel från 2004 års Venedigbiennal. Där skickade Danmark en utställning som hette ”Too perfect: Seven New Denmarks”. Det var en utställning med flera yngre danska arkitekter och designers som med sin utställning återskapade begreppet ”Dansk design” och skrev in det i en global kontext. Enligt Fritzson var det, om än något oslipat, ett uppfriskande inlägg på grund av sitt nytänkande och sin kreativitet. Sverige skickade samtidigt stora färgfoton på fina hus ritade av svenska arkitekter. (Fritzson, 2005)

”Svensk arkitektur behöver blicka utåt” (Fritzson, 2005, sid. 60). Den bästa internationella arkitekturen präglas av samtal som pågår i dess omgivning, skriver Fritzson. De internationella arkitekterna inspireras lika mycket av andra kulturella fält som av annan byggnadskonst. Det kan vara visuell konst, kommunikation, film och vetenskap. Medan den egna yrkeskåren länge har stått modell för de svenska arkitekterna. Man ser andra arkitekter som sina största förebilder och inspirationskällor. (Fritzson, 2005)

”Svensk arkitektur behöver hungriga universitet och studenter” (Fritzon, 2005, sid. 60). De svenska arkitektskolornas ledning saknar visioner, skriver Fritzon. Att ständigt pröva nya lösningar, att vilja utmana sig själv och sin omvärld är det som god arkitektur bygger på. Det är det som sätter igång den egna tankeföreställningen och triggat kreativiteten. På den punkten kan de svenska arkitektskolorna absolut inte anses vara i frontlinjen. (Fritzon, 2005)

Fredrik Fritzon försöker förmå oss att inte nöja oss vid det vi har utan istället höja ribban för svensk arkitektur, i Sverige och utomlands.

Debatten fortsätter. Johan Berglund, en arkitekt som har studerat utomlands, skriver angående Brunnbergs och Cronholms samt Fritzons texter. Svenska arkitekters chanser att prestera på internationell nivå har underminerats av att det finns en ovilja hos de styrande organen att se bristerna i svensk arkitektur. Studenter som vill arbeta nyskapande får vända sig till utlandet där nya framgångar nås varje dag. Medan vi sitter i våra modernistiska miljöer ser vi andra länder som England, Holland, Schweiz, Spanien och nu även Norge spotta ur sig talang efter talang. Detta menar Berglund, precis som Fritzon, beror på att vi är för nöjda med det vi har. På skolorna får man istället för att bryta gränser och ifrågasätta lära sig att passa in. (Berglund, Johan, 2006)

Berglund tycker att ansvaret för att en förändring ska ske ligger dels på skolorna som måste utmana studenterna att tänka mer nyskapande. Men också på de som sitter på chefspositioner, som kan se till att nyskapande unga arkitekter får en chans. (Berglund, Johan, 2006)

Zlatan Bosnic, arkitekt, går med i debatten. Han håller med Fredrik Fritzon i hans debattinlägg och välkomnar det som ett åsiktsbyte om hur man ska utnyttja den fantastiska potential som finns hos de svenska arkitekterna. Det finns ingen mening i att diskutera kvalitén i den svenska arkitekturen, för den finns där. Han vill istället att man ska se utåt och inspireras av den nytänkande internationella arkitekturscenen. Han efterlyser ett engagemang och en öppenhet inför aktuella internationella trender, nya arbets- och uttryckssätt inom svensk arkitektur och design. (Bosnic, 2006)

Jonas Olsson, arkitekt, menar att svensk arkitektur börjar

närma sig nerflyttningsstrecket på den internationella arenan. Han skriver att byggnadstekniska lösningar håller på att konkurrera ut svensk bruksarkitektur. Han tycker att när man låter beställare och ekonomi bestämma är det omöjligt att bli internationellt erkänd. Vidare menar han att det är bristen på arkitekters förmåga att kunna förankra spännande lösningar i samhällsproblem som gör att svenska arkitekter inte längre låter sig gälla. Det är när man gör det som man blir internationellt konkurrenskraftig. (Olsson, 2006)

Klas Brunnberg svarar på kritiken han har fått. Han skriver att svenska arkitekter alltid kan bli bättre och att utveckling måste ske hela tiden. Han menar att svaret på varför svensk arkitekturs utveckling har avstannat utgörs av ett komplext nät av en mängd olika förklaringar. En betydande del av lösningen ligger i svenska arkitekters syn på sin roll och uppgift och även den utbredda kollektivism som han upplever bland svenska arkitekter. Dessa bilder av yrket bör enligt Brunnberg diskuteras och det är där Sveriges arkitekter kommer in. Det är deras ansvar att föra den diskussionen. (Brunnberg, 2006)

Det är den här debatten jag saknar. Den borde i vidare utsträckning föras av landskapsarkitekter också. Om landskapsarkitekter inte för en sådan här debatt kan vi bli introverta och helt sluta utvecklas. Jag tycker att påståendet att svensk arkitektur skulle vara internationellt gällande ifrågasätts med all rätt. Arkitekterna i debatten manar till att man ska låta sig influeras av internationella tendenser och inte fastna i att vi i Sverige har något speciellt som efterfrågas i utlandet. Det är viktigt att någon som här poängterar både brister och fördelar i svensk landskapsarkitektur.

Jag hittar ett debattinlägg från en landskapsarkitekt som till viss del snuddar det som tas upp i arkitekturdebatten. Nya inspirationskällor.

Dan Hallemar, landskapsarkitekt efterlyser mer magi inom landskapsarkitekturen. Han undrar varför svenska landskapsarkitekter så sällan pratar om det. Det finns visserligen några som arbetar sig bort från det jordnära men när yrkeskåren belönar sig själv är det inte magin som vinner, skriver han. (Hallemar, 2006)

Det här var ett av få inlägg i debatten om svensk landskapsarkitektur som jag kunde hitta. Det är en intressant ståndpunkt och lite mer magi i landskapsarkitekturen hade varit

välkommet.

SVENSK SMAK

En anledning till att svensk landskapsarkitektur ser ut som den gör och får fortsätta göra det kan vara att vi får lära oss att det finns en svensk smak och att den är något extra bra som vi och andra trånar efter. Det skall framför allt vara enkelt men också ljust, stilrent, rustikt och hållbart. Kvalité är ett ord som ofta beskriver svensk design av alla slag. Detta anser jag även har påverkat den svenska landskapsarkitekturen. Kvalité är absolut något eftersträvansvärt, men det är variation också.

I boken *Svensk smak*, beskrivs den svenska smaken med kritiska ord. Över världen sprids bilden av svenskarna som ett folk med en enhetlig smak, de senaste åren har svensk formgivning och design blivit en viktig exportvara. (Ahl och Olsson, 2002)

Det är delar av de modernistiska tankarna om funktion och enkelhet som håller sitt fasta grepp om den svenska formen. Det är få andra stil- och smakriktningar som syns idag. Modernismen ansåg att man skulle avstå från all påklistrad dekor. Man motsatte sig all form av ornamentik och utsmyckning. Modernismen tog sitt grepp om Sverige på Stockholmsutställningen 1930 och har sedan dess varit den största ideologin vad det gäller smakbildning i Sverige. (Svedberg, 1988)

Under 1980-talet kom postmodernismen som satte sig emot modernismen och var tillåtande mot ett annat formspråk. Under 1990-talet och fram till nu har den svenska formen återtågat till det stilrena och vi ligger fortfarande och skvalpar i modernismens kölvatten. Det enkla formspråket är fortfarande stilidealet i Sverige. (Ahl och Olsson, 2002)

Anledningen till att Sverige så lätt tog till sig modernismen och fortfarande håller fast vid den är många. Sverige har sen lång tid tillbaka haft en tradition av enkelhet. Den svenska möbeltraditionen har länge varit bondallmoge, enkelt och rustikt eller den gustavianska stilen, som kan ses som enklare versioner av den centraleuropeiska rokokon. Vi har alltså sedan länge varit vanda vid avskalade icke utstickande miljöer och föremål. När form blir mer dekorativ anses den som lite vulgär och lite farlig i Sverige. (Ahl och Olsson, 2002)

”Men bilden av en enhetlig smak, den allenarådande och förgudligade skönhet som kallas avskalad och modern, den som presenteras gång på gång, är falsk. Det finns ingen svensk smak, bara en massa människor som låtsas det.”
(Ahl och Olsson, 2002, sid. 148)

Det finns alltså ingen svensk smak, men det finns många svenskar som, mot bättre vetande kanske, förespråkar den svenska smakens ideal. Jag tror att vi svenskar är låsta vid att vi tror att det finns en svensk smak. Detta gör att vi gärna vänder oss mot nytänkande och internationella tendenser. Vi blir rädda för nytänkande därför att vi tror att det kommer bli omodernt.

NYTÄNKANDE

Det är många faktorer som gör att ett land blir kreativt och nytänkande. Det handlar om både fysiska och psykiska förhållanden. Här tar jag upp två möjliga faktorer som jag tror har påverkat Sverige.

URBANITET

Jane Jacobs var arkitekt- och stadsplaneringskritiker och skrev 1961 boken "The Death and Life of Great American Cities". Där förklarar hon att det finns fyra parametrar som måste uppnås för man ska få en väl fungerande och kreativ stad. Staden eller stadsdelen måste ha mer än en primär funktion. Den måste ha korta kvarter och många hörn vilket genererar möten. Staden måste ha blandad bebyggelse, gammal och ny samt med olika upplåtelseformer. Vilket gör att människor av olika sort, ekonomiskt, åldersmässigt och kulturellt kan bo nära varandra. Staden eller stadsdelen måste hysa tillräckligt tät koncentration av folk. Jacobs menar att alla dessa förutsättningar måste vara uppfyllda. En, två eller tre av dem kan vara uppfyllda utan att det leder till en bestående variationsrikedom. Hon hävdar att staden riskerar att utarmas ekonomiskt, socialt, psykologiskt och estetiskt om någon av förutsättningarna, likgiltigt vilken, inte är uppfylld. (Asplund, 1991)

I detta förstår jag att väl fungerande urbanitet är nyckeln till att platser tillåts vara estetiskt varierande. Urbanitet leder till att fler människor möts. Möte mellan olika professioner leder till utveckling. För att kunna utvecklas och upptäcka nya saker måste man i många fall influeras av andra. Som landskapsarkitekt kan man med hjälp av en konstnär eller en ingenjör nå nya höjder.

Vi var fram tills för drygt hundra år sedan ett jordbrukarland och bodde glest. Under 1900-talet flyttade fler och fler in till städerna (Fritz m.fl., 2002). Enligt FN:s rekommendationer definieras en stad som en ort med minst 20 000 invånare. I Sverige fanns 1990 55 orter av denna dignitet i vilka 55 % av befolkningen var bosatt. (Nationalencyklopedin, 2009a) Utifrån detta ser jag att den svenska urbaniteten har utvecklats bara under de senaste hundra åren.

Urbanitet är ett villkor för att företagsamhet och förflyttning

av människor. Människor flyttar till städerna därför att det är där det finns arbeten, staden lockar också på grund av sina tjänster, kulturliv och trender. Nya arbeten förläggs till städerna därför att det är där det finns människor som kan utföra dem. (Nationalencyklopedin, 2009a)

Sverige är relativt ungt som ett urbant land. Det är under de senaste hundra åren som svenskarna har gått från att vara ett jordbrukande folk till att vara ett urbant folk. Jag anser att detta är en anledning till att Sverige ligger lite efter när det gäller att anamma nya idéer och forma nyskapande konstellationer mellan yrkesgrupper.

KRIS

Under ett samtal mellan Dan Hallemar, Håkan Forsell och Anders Guillberg i tidskriften AREA tolkar landskapsarkitekten Håkan Forsell arkitekturhistorikern Peter Hall. "Arkitekturhistorikern Peter Hall har tagit upp det, och menar att en av de absolut viktigaste anledningarna till att det skapas kreativa städer är att de befinner sig i kris. Kriser innebär en ny fördelning av sociala tillgångar och många marknadsaktörer måste omformulera sig. Det kan innebära en kreativitet." (Hallemar, 2002, sid 16)

Det finns exempel på många produkter av enastående kreativitet som har skapats i kris. Skapande arbetet kan vara ett sätt att överbygga motsättningar. Drivkraften att söka en lösning på problem, underblåses av att många skapande människor tenderar att göra problemen inom verksamhetsområdet till en del av det egna jaget. (Nationalencyklopedin, 2009b)

Att vara nära, mitt i eller strax efter en kris skapar kreativa städer. Kris öppnar för nya lösningar. Sverige har inte varit i någon större kris på mycket länge. Jag tror att vi har det för bra för att vi ska kunna komma med mer nyskapande idéer. Vi är nöjda med det vi har och har ingen anledning att förändra oss.

LANDSKAPSARKITEKTONISKA UTTRYCK

Alla i världen använder offentliga platser. Då du lämnar ditt hem och går ut på gatan, torget eller gången utanför är du på en offentlig plats (Gaventa, 2006). Därför är de publika rummen ett av få ställen som alla människor får ta del av, vare sig man är rik, fattig, gammal eller ung. Det är därför viktigt att dessa platser speglar vår samtid. (Holden, 2003)

Om den svenska landskapsarkitekturen speglar Sveriges samtid så är samtiden här antingen väldigt grå eller så är svenska landskapsarkitekter inte tillräckligt skickliga på att spegla den. Jag ska nu beskriva hur man arbetar internationellt med landskapsarkitektoniska uttryck. I utlandet är man generellt inte alls lika naturalistisk och konservativt inställd till nya material och former som man är i Sverige. Det finns en internationell nyhet som även Sverige har tagit till sig och det är temporära trädgårdsutställningar och installationer. Det finns många olika landskapsarkitektoniska uttryck man kan arbeta med och utveckla för att få igång ett mer nyskapande arbetssätt. Jag har fördjupat mig i färg och mönster.

Dagens planerare tycker om att experimentera och är öppna för nya tekniska lösningar. De utvecklar envist nya idéer. Över huvud taget har deras sätt att närma sig material blivit mer lekfullt. (Uhrig, 2000)

I boken *Avant Garderners* beskriver man den nya nytänkande landskapsarkitekturen som konceptualism. Man menar att det är en ny gren av landskapsarkitekturen. Den har dock aldrig varit en rörelse, då de som arbetar på detta sätt inte tillsammans har bestämt sig för att göra det. De utvecklas delvis oberoende av varandra. (Richardsson, 2008)

Nyskapande landskapsarkitektur är ofta konceptuell och utgår från en konceptuell idé. Den kan karaktäriseras genom sin användning av färg, konstgjorda material och skämtsamma kommentarer till platsens historia och kultur. Detta sätt att skapa vänder sig från funktionstänkandet inom modernismen, den dekorerande romantiska stilen från 1800- och 1900-talet och den öppet naturalistiska hållningen som uppkommit de senaste åren. (Richardsson, 2008)

Inom ny landskapsarkitektur använder man sig av ovanliga och innovativa landskapsarkitektoniska uttryck, många vilka ser artificiella ut om man jämför med växter. Inom ny landskapsarkitektur är dock växter ett viktigt material. Men det ses mer som ett material i mängden av material som man kan använda när man gestaltar rum. Spännande och nya material förekommer också ofta, gärna plast. (Richardsson, 2008)

Alla våra urbana utemiljöer är artificiella, byggda och påverkade av människan. Därför är det mer falskt att försöka skapa något som ska se ut som att det har stått där alltid, innan byggnaderna kom till, än att forma något som är påverkat av den byggda miljön den står i. Material är ett viktigt sätt att för landskapsarkitekten berika och beskriva rummet mellan start och målpunkten på en plats. Materialet är en stor del av det som beskriver ett koncept och tanken bakom en gestaltad plats. (Richardsson, 2008)

Inom den nya landskapsarkitekturen är man inte främmande för att ta in historiska referenser. Många låter sig inspireras av historia och låter platsens historia forma den. Historia betyder i det här fallet att man låter känslan av platsens ekologiska, sociala, kulturella, topografiska och funktionella karaktärer uppträda även efter att den har omgestaltas. (Richardsson, 2008)

Trädgårdsutställningar och temporära installationer är ett viktigt medium för konceptuell landskapsarkitektur. Dessa ger landskapsarkitekter möjlighet att få experimentera och tänka fritt kring nya idéer om utemiljö. (Richardsson, 2008)

Många städer och företag vänder sig till koncepttänkande landskapsarkitekter för att låta sina utemiljöer få en identitet som kan spegla deras karaktär. Även Arkitekter börjar mer och mer vända sig till konceptuella landskapsarkitekter för att låta byggnaden skapa en identitet tillsammans med utemiljön. (Richardsson, 2008)

Jag upplever att de mer konceptuella landskapsarkitekterna använder sig av samma analyser av platser som klassiska landskapsarkitekter men att det i gestaltungsarbetet ser annorlunda ut. Jag uppfattar att de konceptuella har ett helt annat och otvunget förhållande till material. Det känns ganska typiskt att Sverige bara har tagit till sig det här i form av temporära installationer. Jag tror att det finns en väldig

rädsla i Sverige för att göra något som är nytt och modernt och som varar längre än några månader därför att då finns det risk för att det blir omodernt i framtiden. Stiliserad skog blir aldrig omodernt.

FÄRG

Det är färg som över allt annat skiljer den nyskapande landskapsarkitekturen från mittfåran. Användningen av färg inom landskapsarkitektur kan ses som ett arv från popkonsten. Många arkitekter som arbetar med färg anser att samhället hyser obefogat förakt mot färg i utemiljö. Att använda artificiella färger särskilt, grönt, rosa, gult, blått och rött, är det som skiljer denna nya form av landskapsarkitektur från modernister som ofta använder grått och beige. Den nya formens förespråkare tycker ändå att färg ska användas på ett smakfullt sätt. Landskapsarkitekten Maïke Van Stiphout säger att de använder mycket färg men att de inte använder många färger, de vill inte att det ska se ut som ett fantasiland, det ska vara abstrakt. Att ge en plats en färg är en del i arbetet med att ge platsen en mening. (Richardsson, 2008)

Att använda sig av färg i landskapsarkitekturen kan skapa nya stämningar. Valet av färg är viktigt. Färgen ska på ett tillfredställande sätt komplimentera resten av platsens material och färger. Man behöver inte använda sig av växter för att skapa väggar i utomhusrum, färgade väggar är fantastiska platsbildare. (Bradley-Hole, 2007)

Det finns många saker att tänka på när man gestaltar med färg. Man måste förstå ljusets påverkan på upplevelsen av färgen. Färgen kan påverka människans förmåga att bedöma avstånd. Det är viktigt att förstå hur färgen kommer att kontrastera med omgivningen. Materialets struktur gör stor skillnad för upplevelsen av färgen och även om det är en blank eller matt yta har mycket olika påverkan för hur man tar till sig den. Färg kan väcka mycket känslor. (Dahlin, 1999)

Jag upplever, att det som Richardson beskriver, finns ett obefogat förakt mot färg i utemiljö i Sverige. Det kanske beror på, att som Dahlin skriver, färg väcker mycket känslor. Detta förakt tror jag kan vara en bidragande orsak till att det är få svenska landskapsarkitekter som använder sig av färg

när de gestaltar utemiljöer. Och att man istället väljer de mer naturlika färgerna. Det är också möjligt att det finns en okunskap om hur man kan använda färg inom det svenska landskapsarkitekturfältet.

MÖNSTER

Mönster har använts som bas för mycket landskapsarkitektur i många tider. Det kan fungera som platsskapare och har gjort mycket länge. Mönster kan användas för att återkalla en plats historia. (Holden, 2003)

Att använda sig av mönster när man gestaltar en plats kan komma av att landskapsarkitekten får känslan av att behöva tämja naturens kaos. Ett sätt att göra det är att använda sig av storskaliga mönsterbildningar. En ihärdig, repeterad och rytmisk visuell sekvens är ett genomgående grepp som nytänkande landskapsarkitekter använder sig av. Men till skillnad från modernistisk arkitektur är den aldrig geometrisk och precis. Ofta används någon form av linjärt rutnät eller mönster som stödjer den övergripande formen för ny landskapsarkitektur men dessa rutnät bryts generellt av på något sätt som en del av berättandet i det designade rummet. Det är även vanligt att man använder mönster som skapar optiska illusioner. (Richardsson, 2008)

Mönster kan vara många olika saker. Det kan vara skillnader i höjd på ett markmaterial. Mönster kan vara skillnader mellan olika ytstruktur och olika färger på ett material. Luft mellan två olika former kan ge upphov till mönster. Man kan uppleva ett mönster på många olika sätt. Upplevelsen av mönster kan delas in i tre olika steg. Först ser man det på långt håll då upplever man det som en helhet med fältens färg. Sedan kommer man lite närmre och då upptäcker man mönstrets olika delar, fogarnas geometri. Sist när man kommer nära mönstret upplever man dess struktur, de fysiska detaljerna. (Hertzell, 1984)

Markens beläggning och mönster är inte bara estetiskt tilltalande utan även viktigt för underlätta orientering. Mönsterbilden i markmaterialet är den bild som skapas av fogarna och materialet och går att arbeta med mycket. Man kan låta fogarna både träda fram och dra sig tillbaka och detta kan ge materialet många olika uttryck. (Bergsjö, Föreläsning, 2008)

I Sverige är det mer vanligt att använda tydliga mönster i svenska utemiljöer. Men det är ovanligt att man använder det på ett okonventionellt sätt. Till exempel som man har gjort på Lindholmsplatsen som jag beskriver nedan. Där har man arbetat mer konceptuellt med mönster och låtit mönstret ge platsen formen av ett kretskort.

PROJEKT

Jag har gjort fyra fallstudier av projekt som tänjer på gränsen för det normala och där starka färger eller tydliga mönster ligger till grund för utformningen. Det är två svenska projekt och två internationella.

BAGARMOSSENS TORG

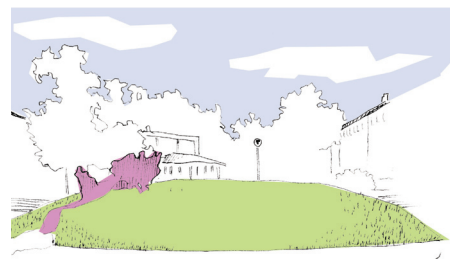
BAGARMOSSEN
STOCKHOLM, SVERIGE
NATURORIENTERAD DESIGN, DAN WOLGERS

Bagarmossen är en förort i södra Stockholm. Det var ett av satellitområdena som byggdes i Stockholm 1950-talet. Bagarmossen planerades i samband med att utbyggnad av tunnelbanans gröna linje skulle ske. Den skulle få en ny slutstation och Bagarmossen blev platsen (Naturorienterad Design, u.å.a). Det bagarmossens torg som ritades på 1950-talet av Erik Glemme och Holger Blom förändrades mycket på 1980- och 1990-talen. Tunnelbanan grävdes ner och stationsbyggnaden flyttades, detta gjorde att torget förlorade sin funktion och riktning. (Gunne, 2003). Torget blev överdimensionerat och fick för stora proportioner för att fungera väl i detta lilla samhälle. (Naturorienterad Design, u.å.a)

Uppdraget att rita om torget fick det svenska landskapsarkitektkontoret Naturorienterad Design tillsammans med konstnären Dan Wolgers. I uppdraget ingick det att de skulle göra en upprustning av torgets ena del och föreslå en ny gestaltning på den plats där stationsbyggnaden hade stått. (Gunne, 2003)

Trots att Dan Wolgers är konstnär och Naturorienterad Design är landskapsarkitekter bestämdes det från början att man inte skulle skilja på arkitektur och konst, de gjorde allt tillsammans. (Gunne, 2003)

Naturorienterad Design är ett gruppkontor, alla projekt formas genom grupparbeten och gemensamma diskussioner. De är en studio som alltid börjar projekten med att ställa frågorna "Varför och Vad ska projektet göra för att hitta den relevanta kärnan?". En ambition som genomsyrar deras arbete är att utveckla och expandera det landskapliga fältet. (Naturorienterad Design, u.å.b)

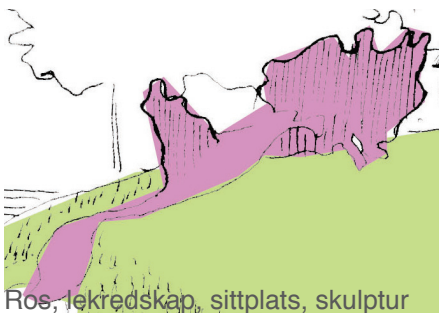
Bagarmossens torg, Prinsesstårtan

Torget är indelat i två delar. Den ena delen anlades med ny markbeläggning men fick behålla sin ursprungliga cirkulära form. Platsen där det tidigare hade stått en stationsbyggnad, fick en helt ny gestaltning. Där tronar nu en formstark, jämnt rund gräsbeklädd kulle. På kullen står en rosa skulptur i form av en ros. Rosens kronblad är formade som världsdelarna och kan användas som rutschkana eller sittplats. Platsen kallas i folkmun för "Prinsesstårtan". (Gunne, 2003)

Arkitekterna funderade mycket på vad folk ville ha idag. Hur vill man träffas? Hur kan man i samma form få ihop allas önskemål? Var frågor som dök upp och som man frågade i samtal med boende runt platsen. En viktig utmaning i projektet var att ge Bagarmossen sin identitet tillbaka. De ville både förvalta det som var bra och samtidigt ge platsen en ny "underlig" ordning. Man jobbade med att den övre delen skulle fortsätta vara folkhemsk medan den nedre skulle vara surrealistisk. (Gunne, 2003)

Torget ska ses som en grannes vardagsrum och Stortusan, som man vill kalla torget, är Olyckan på tårtkalaset. Naturorienterad Design och Dan Wolgers ville att den utstjälp-ta tårtan skulle skapa ett nytt, mastigt torg och en återetablerad originalkänsla. De ville ge platsen känslan av att Olyckan uppträdde som värd på tårtkalaset, gick in i vardagsrummet och tappade oavsiktligt marsipantårtan. Tårtan glider ner för trapporna och tårtdekorationerna faller i bitar. Med en seriös lekfullhet förnyar Stortusan den förlorade ambitionen bakom folkhemsrörelsen som på den tiden var den genomgående designidéen bakom Bagarmossenområdet. Landskapsarkitekterna och konstnären ville att torget skulle bli något som man kan kalla det 20:e århundradets välfärdsprojekt. (Naturorienterad Design, u.å.a)

När Naturorienterad Design och Dan Wolgers fick det här projektet hade Bagarmossen sociala problem och genom att förbättra utomhusmiljön hoppas man kunna ta kål på problemen. Detta gjordes men med ett nytt tänk. Genom att utforma en vacker plats som tilltalar barnfamiljer hoppades man få dit en lugnare grupp människor. (Gunne, 2003)

Ros, lekredskap, sittplats, skulptur

Jag hävdar att ofta när man i Sverige får passera gränsen för det normala, som man har gjort i det här projektet, är det ett samarbete mellan landskapsarkitekt och konstnär. Platsen är också delvis riktad mot barn, vilket jag tror gör att man lättare kan få tillåtelse att utföra något mer speciellt. När diskussionen går om prinsesstårtan blir det gärna fixerat

just vid konsten (Gunne, 2003). Enligt mig är synen på den svenska landskapsarkitekten som naturalistiskt tänkande så djupt rotad att man tror att det måste vara en konstnär med för att det ska bli något annorlunda. Jag förespråkar dock samarbeten mellan professionerna. Jag tror att det är en stor bidragande faktor till att det sker utveckling. Men jag tror också att det finns många landskapsarkitekter som själva skulle kunna passera gränsen för det normala om det efterfrågades.

Det här projektet bygger på helt vanliga principer för upprustningen av en plats. Platsen drogs med sociala problem. För att få lugn försöker man locka till sig en brukargrupp som är lugn, barnfamiljen. Men man stänger samtidigt inte ute andra brukare. Torget är inte en lekplats men barn lockas att leka på platsen. Man vill skapa en ny identitet. Detta har landskapsarkitekterna och konstnären tolkat och man har skapat en väldigt otraditionell plats som ändå svarar mot dessa klassiska problem och fungerar väl i sammanhanget. Man har även dragit historiska paralleller och velat skapa 2000-talets välfärdsprojekt. Bara för att platsen är okonventionell behöver det inte betyda att den inte är förankrad i historien.

LINDHOLMSPLAN

LINDHOLMEN
GÖTEBORG, SVERIGE
WHITE

1976 upphörde varvsverksamheten på Lindholmens varv, efter nära 130 år av verksamhet. Lindholmen blev sedermera en del av Norra Älvstranden Utveckling, ett stort stadsbyggnadsprojekt i Göteborg. Lindholmen gick från att vara varvsindustri till att bli kunskaps- och teknikindustri. Området runt Lindholmsplatsen kallas nu för Lindholmen Science Park och är en centralpunkt i Norra Älvstranden som har lockat till sig många stora teknikföretag. Lindholmsplatsen är en mötespunkt för många omkringliggande företags anställda och en entréplats till byggnaden Navet, som precis som platsen är ritat av White. (White, u.å.a)

Arkitektkontoret Whites landskapsarkitektgrupp fick i uppdrag av Norra Älvstranden Utveckling att gestalta Lindholmsplatsen. White har enligt sin företagsinformation olika ambitioner. De förespråkar öppenhet och nyfikenhet. De tycker att företagets viktigaste utmaningar är hållbarhet,

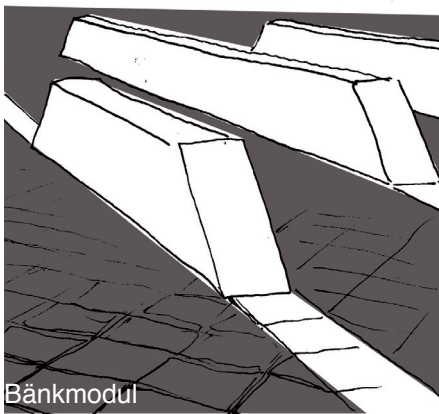
Mönster på kretskortet

globalisering, social stabilitet och människors självförverkligande samt att detta kräver nya lösningar inom arkitektur och byggande. White menar att funktion, design, teknik, process och ekonomi behöver nya smarta lösningar. De vill arbeta i nära samarbete med brukare, kunder, konsulter och entreprenörer. (White, u.å.b)

Stefan Rummel är landskapsarkitekt på White i Uppsala och är den som främst har arbetat med projektet. Rummel tycker själv att han har en ambition som landskapsarkitekt att vara nyskapande och utveckla den svenska landskapsarkitekturen. Han vill gärna ha beställare som tillåter det. Men han har varken förr eller senare varit med i något projekt där det efterfrågats att man ska vara så tydligt formstarkt och utstickande. (Rummel, Telefonsamtal, 2009)

Lindholmsplatsens läge mellan Chalmers Tekniska Högskola och diverse teknikföretag gav idén om ett kretskort som form för torget (White, u.å.a). Det är markmaterialets vita och svarta betongplattor som tillsammans bildar ett mönster som liknar kretskortets form. Markbeläggningen har en tydlig riktning och markerar entrén till byggnaden Navet. (Betongvaruindustrins utemiljöpris 2004, 2004)

De svarta plattorna agerar underlag och de vita bildar kretskortsmönstret. De vita strimmorna löper över hela torget och vidare upp längs trapporna till Navet. Till Lindholmsplatsen ritades en modul, som var tänkt som en bänk. Denna matchades i färg och form till de vita plattorna. Bänkarna växer ur det vita mönstret och är utplacerade längs huvudgångstråket. De ger en möjlighet till att sitta på platsen med utsikt över älven, som ligger strax intill. (Hårde, Bergsjö, 2008). Markbeläggningen integrerar platsens element med varandra och ger platsen en tydlig helhet (Betongvaruindustrins utemiljöpris 2004). Man har även anpassat det till dagvattenbrunnar och markbelysning på ett stiligt sätt (Hårde, Bergsjö, 2008).

Bänkmodul

Skalan på torget är ampassinad till både omgivande bebyggelse och människorna som använder det. "Kretskortet", som torget kallas, har ett strikt och konsekvent uttryck och det välkomnas av Betongvaruindustrins utemiljöprisjury som ett behövligt tillägg till den svenska landskapsarkitekturen. (Betongvaruindustrins utemiljöpris 2004, 2004)

När Stefan Rummel gestaltade Lindholmsplan var han inspirerad av Erik Glemmes tydligt grafiska formgivning (Rum-38

mel, Telefonsamtal, 2009). Erik Glemme var landskapsarkitekt och byråarkitekt på parkavdelningen vid Stockholms stad mellan åren 1936 och 1956. Glemme bidrog till några av Sveriges främsta exempel på modernistisk landskapsarkitektur, bland annat Vällingby centrum som har ett tydligt mönstrat torg. (Andersson, 1988)

Beställarna till projektet på Lindholmen var en liten projektgrupp från Norra Älvstranden Utveckling. Enligt Stefan Rummel var det en grupp kompetenta personer och där ingick bland andra Göteborgs stadsträdgårdsmästare, Lars Johansson. Landskapsarkitekten fick stor frihet och projektgruppen hade inga specifika krav eller förväntningar på utformningen. Rummel behövde inte kompromissa med sina idéer. (Rummel, Telefonsamtal, 2009)

I ett tidigt stadium diskuterade man att dra in vatten från älven på platsen, berättar Rummel. När det inte längre var aktuellt började han istället titta i ett vidare perspektiv på omgivningen och vad som skedde där. Rummel såg It-klustret, Chalmers tekniska högskola, mobiljätten Eriksson och Navet, alla hade med teknik och datasamhället att göra. Iden med kretskortet kom som en snilleblix till honom. Det var hans intention att torget tydligt och visuellt skulle skilja sig från omgivningen. Beställarna godtog idén med kretskortsformen och man tyckte att det gav torget en tydlig identitet. I omgivningen finns många trähus med hög gestaltningsnivå och det var viktigt att Lindholmsplatsen låg på samma höga nivå. (Rummel, Telefonsamtal, 2009)

Valet av betongplattor var både ett praktiskt och estetiskt ställningstagande. Det krävdes av platsen att den skulle tåla tung trafik i form av varutransporter. Man ville också bryta mot omgivningens stensatta ytor och valde plattor som var svarta och vita för en kraftig kontrastverkan. (Hårde, Bergsjö, 2008)

Det här är ett unikt projekt i Sverige. Detta grundar jag i att beställarna i det här fallet lät landskapsarkitekten vara djärv i sitt formspråk och att man uppmuntrade idén om att torget skulle sticka ut och det tror jag är ovanligt. Det baserar jag på den tidigare nämnda debatten där Fredrik Fritzon hävdar att svenska arkitektkontor ofta väljer att gå chefer och beställares ärenden. Chefer och beställare är mer måna om att projekten blir billiga och traditionella än att de blir arkitektoniskt intressanta.

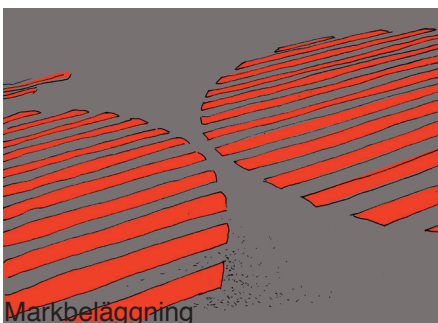
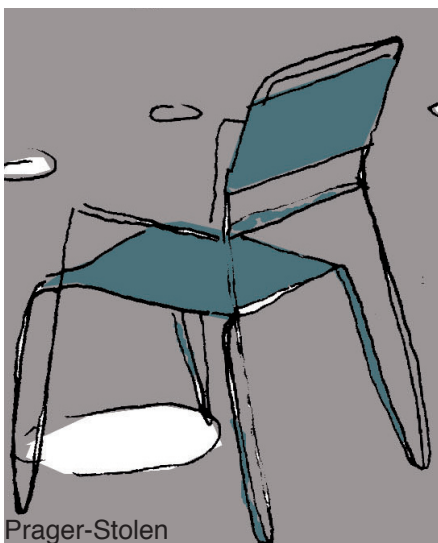
PRAGS BOULEVARD

AMAGER
KÖPENHAMN, DANMARK
KRISTINE JENSEN TEGNESTUE

Prags Boulevard ligger i stadsdelen Amager i centrala Köpenhamn, Danmark. Det är ett avlångt, ovanligt stadsrum som varken leder till eller från något särskilt. Prags Boulevard har avgränsat det livligare området längs Holmbladsgade i söder och det nyare mera planlösa industriområdet i norr. Boulevarden skärs av på mitten av den mycket trafikerade vägen Uplandsgade. Platsen var redan innan dess nygestaltande en välanvänd plats, men den var väldigt sliten. Där var en salig mix av nertrampade stigar, förvuxna buskar och bänkar. Uppehållsytorerna var mycket slitna och platsen hade börjat stagnera. Boulevarden användes främst för att rasta hundar och dricka öl på. Det medfarna stadsrummet är inramat av temporära byggarbetsplatser och används av folk med lägre inkomster. (Arnfred, 2004)

Kristine Jensen Tegnestue vann tävlingen om ett nytt gestaltungsförslag till Prags Boulevard och projektet stod klart 2005. (Copenhagen x, u.å)

Kristine Jensen arbetar med visionär landskapsarkitektur. Hennes kraft ligger i att hon har ett stort intresse i att arbeta med uppgifter inom landskapsarkitektur och lösa dem utifrån det givna programmet med en konstärlig insikt. (Kristine Jensen Tegnestue, u.å.a)

Prags Boulevard innehåller sju delar. De kan ses som olika aktivitetsområden och har fått namn som Trädgården, Scenen, Planen och Boxen. I Trädgården kan man lugnt sitta mellan doftande blommor och växter. På Scenen kan man leka och spela teater och på Planen kan man utföra diverse sporter. Flera av aktivitetsområdena har asfalt målat med rött som markmaterial. Asfaltsgångarna längs stråket är målade med vita ränder och prickar. Några av platsens viktigaste element är de unika stolarna och lamporna som utformades just för Prags Boulevard, Prager-Stolen och Prager-Lampen. Lamparmaturerna är starkt gulgröna till färgen och löper längs hela boulevarden. De starkt blågröna Prager-stolarna står utspridda utmed stråket och är möjliga att flytta för den som själv vill bestämma vart han eller hon ska sitta. (Copenhagen x, u.å)

Vid utformningen av Prags Boulevard var det viktigt för Ka-

trine Jensen att det inte skulle bli ett traditionellt rekreativt område. Fokus har legat på att låta så mycket markyta som möjligt vara öppet. Idéerna till boulevardens sju aktivitetsområden kom till med hjälp av workshops tillsammans med boenden i området. (Copenhagen x, u.å)

Det var viktigt att det inte blev alltför förutbestämt vad varje yta skulle användas till. Prags Boulevard skulle bli en plats där människor kan umgås utan ramar och regler. Platsen manar till självständighet och inte minst med de flyttbara stolarna som man kan ställa var man vill. (Copenhagen x, u.å)

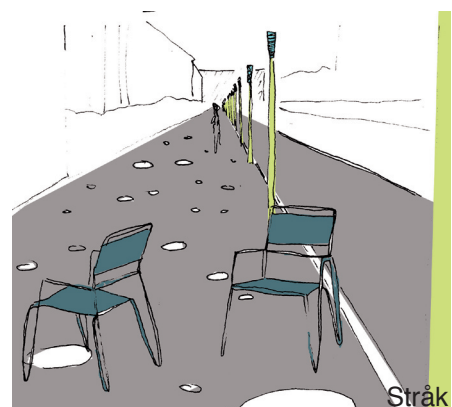
Platsen består av enkla grundläggande element, träd, gräs, någonting att sitta på och någonting att göra. Allt detta förpackat i en elegant, sparsmakad förpackning som ändå känns modern, nyskapande och otraditionell på många sätt. (Gunne, 2007)

Vid utformningen inspirerades Kristine Jensen av stadens robusta karaktär och omgivningarnas uppblomstrande egenskaper. Utformningen har ett strikt och tydligt formspråk med olika rumsliga karaktärer som påminner om stadens form. Projektets arkitektoniska grundtanke är aktivitetsområden utplacerade på ett grönt fält, med gröna stolar, neongröna lampor, gröna popplar och grönt gräs. (Kristine Jensen Tegnestue, u.å.b)

Kristine Jensens förslag till gestaltning av Prags Boulevard var ett bidrag i en tävling och det valdes ut av en jury. Juryn tyckte tidigt att Jensens utformning var genialisk. De fascinerades mycket av den enkla men ändå formstarka gestaltningen. Det som slutligen fick dem på fall var stolarna som kan flyttas runt av användarna hur som helst. (Arnfred, 2004)

Kristine Jensens projekt känns mycket enkelt och ändå formstarkt. Hon har utformat otvungna aktivitetsrum i ett långsmalt stråk utan att tumma på stråkkänslan. Det har en tydlig färg och mönstring som får det att kännas sammanhängande och modernt. Färgerna och beläggningarnas mönster är det som får platsen att kännas modern och unik. Jensen har inte utformat en plats som är naturalistisk till sin form utan har istället influerats av staden och låtit stadens utseende få påverka dess gestaltning.

Många landskapsarkitekter anser vanemässigt att utemiljön

ska separeras från husen, den ses som en naturlig fristad. För att få till denna skillnad gestaltas utomhus på ett sätt som ska betona denna olikhet mellan hus och utomhus. Man gestaltar på ett "naturlikt" sätt med gräsmattor och växtbäddar i oregelbundna former, vindlande osökta gångar och med gränser som är diffusa. Detta motverkar något som är viktigt att tänka på inom den urbana landskapsarkitekturen; sambandet mellan byggnader och utemiljöer. Ett sätt att göra det är att låta byggnadernas former påverka utemiljöns form. På så sätt får man en tydlig samhörighet mellan bebyggelsen och stadens offentliga rum vilket är mycket viktigt inom landskapsarkitekturen. (Bradley-Hole, 2007)

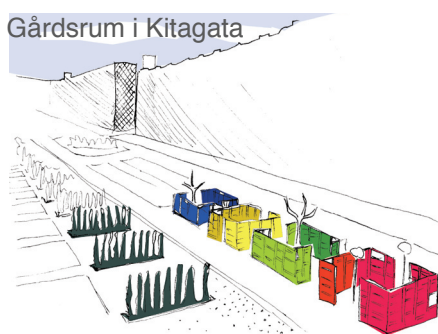
Det här projektet vann en tävling i Danmark. Jag tror att trots att Danmark är ett land som ligger nära Sverige geografiskt och kulturellt ändå är mer tillåtande vad det gäller att vara mer formstark och inte naturalistisk. Det kan man också förstå av debatten som hölls mellan Sverige och Danmark i mitten av 1900-talet.

Det vore intressant att titta på refuserade svenska tävlingsbidrag för att se hur svenska juryer väljer projekt. På så vis skulle man kunna veta om svenska landskapsarkitekter försöker producera landskapsarkitektur som sticker ut, men att det är beställarna som motverkar detta.

Jag läser ett nummer av tidskriften AREA där Gunilla Lindholm skriver om refuserade bidrag till utformningen av Västra Hamnen utemiljö. I den texten blir det tydligt att de mer okonventionella bidragen har refuserats och man har valt traditionella, förutsägbara bidrag. (Lindholm, 2001)

GIFU KITAGATA APARTMENTS

KITAGATA
GIFU, JAPAN
MARTHA SCHWARTZ PARTNERS

Gifu Kitagata apartments är ett statligt ägt, socialt bostadsprojekt och började som en idé av arkitekten Arata Isozaki. Projektet stöddes av guvernören i prefekturen Gifu i Japan, Taju Kajivara. Ambitionen var att det skulle vara ett feministiskt projekt med endast kvinnliga arkitekter, landskapsarkitekter och konstnärer. Kitagata ligger mitt emellan Tokyo och Osaka på Honshu Island, i Japan. Innan projektet satte igång var platsen ett risfält. (Holden, 2003)

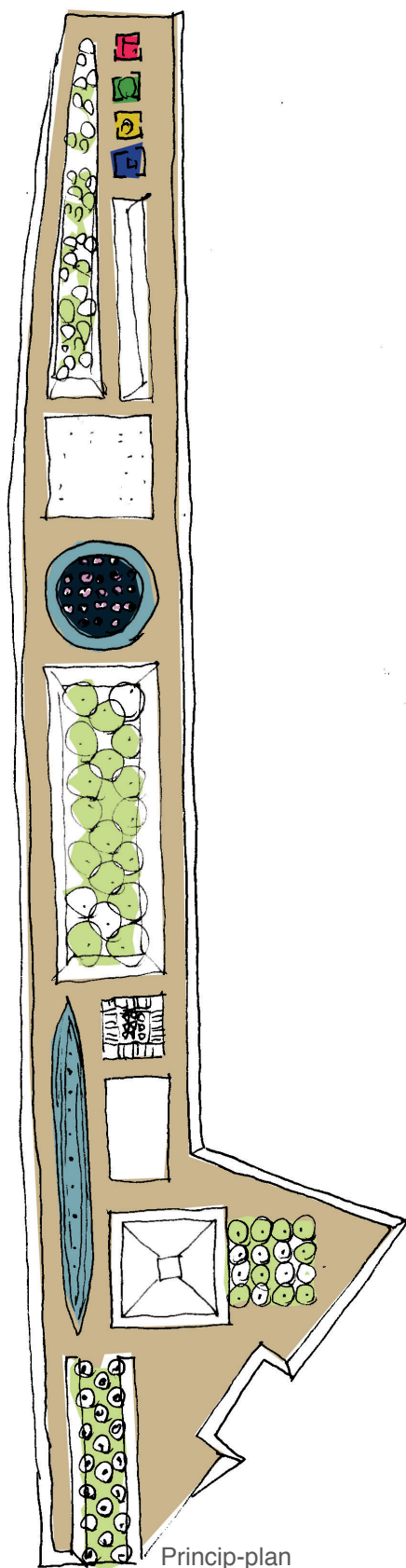
På Isozakis inrådan anlätades fyra kvinnliga arkitekter, Akiko Takahashi, Kazuyo Sejima, Christine Hawley, och Elizabeth Diller. De skulle rita varsitt bostadshus till projektet. De var uppmanade att designa var och en för sig utan att inspireras av varandra. Kontinuitet skulle komma efteråt från Martha Schwartzs landskapsarkitektur. Arkitekterna utvecklade sina bostadshus inom ramen för Isozakis översiktsplan, som endast beskrev hur byggnaderna skulle ligga och att det skulle vara tio våningshus för enmanshushåll. (Holden, 2003)

De fyra byggnadernas form varierar och skapar mellan sig ett avlångt rum i östvästlig riktning. Schwartz uppmanades att spela på det avlånga rummet och att solen endast lyser på den norra sidan. (Holden, 2003)

Martha Schwartz är en landskapsarkitekt med tydliga åsikter och uttalade ambitioner. Hon menar att vi låter våra städer expandera ohämmat och utan finkänslighet ersätter vi det som en gång var vild natur med patetiska buskar i refugen mellan trefiliga vägar. Bara för att vi älskar naturen planterar vi små växter framför stora varuhusbyggnader i förorternas betonghav. Det är ett desperat försök att göra omänsklighet till en mänsklig skala, menar hon. Vi älskar naturen så mycket att vi romantiserar över den. Men i verkligheten drivs fler och fler projekt okritiskt mot alltmer intetsägande landskap, både visuellt och kulturellt. Schwartz undrar vilka är de långsiktiga effekterna av en intetsägande landskapsarkitektur på ett samhälle och dess invånare? (Architect, 2007)

Diskussioner om den hållbara staden sker nu över hela världen och många tror att lösningarna är enbart tekniska. Men Schwartz tycker att det som ger staden dess karaktär är det som sker mellan byggnaderna på de öppna allmänna platserna. Det är dessa utrymmen som för människorna samman. Men hur bygger man då det hållbara offentliga rummet? Schwartz anser att design är nyckeln till hållbara stadsrum. Vi måste utforma platser som vi mår bra på, som vi vill vistas på och som stöder våra väsen. Om man inte gör det så har man absolut inte skapat hållbarhet. (Architect, 2007)

Martha Schwartz anser att hon med sitt sätt att forma platser delvis fortsätter i modernismens spår och att hon definitivt delar modernisternas sociala agenda. Hon har en optimism

mot framtiden och anser att god design bör göras tillgänglig för alla klasser. Hon tycker att det är viktigare att utforska formen och rummet, inom ramen för projektprogrammet, än de landskapliga behoven. Många anser att landskapsarkitekter bör använda sig av en naturtrogen färgpalett och att landskapsarkitektur ska ersätta den i staden fördrivna naturens funktioner och processer. Schwartz respekterar dessa bidrag men har valt att följa en annan väg, en väg som medger en mer direkt roll för det landskapsarkitektoniska uttrycket för samtida kultur. (Treib, 2002b)

På grund av mångfalden av arkitektoniska uttryck inom projektet Gifu Kitagata Apartments, så har Schwartz skapat en stark geometri för gården som ska förena de olika delarna av projektet och ge det en unik identitet. (Archinect, 2007)

Martha Schwartz har skapat en bostadsgård som skulle kunna ses som delvis modern nonfigurativ konst. Projektet innehåller få växter, istället är det färgglada moderna material som agerar rumsbildare och som gör det till en fullgod bostadsgård. Gården ger uppfattningen om ett, av landskapsarkitekten skapat, vördnadsfullt koncept med geometriska former, mönster och rumslighet. (Bradley-Hole, 2007)

De geometriska mönstren har uppkommit från vallar i det insjunkna risfältet som fanns där tidigare. I mönstret har Schwartz skapat en rad nersjunkna trädgårdsrum. Dessa rum erbjuder en mängd möjligheter för passiv njutning eller aktivt deltagande. De innehåller vatten, lekställen och offentlig konst. (Martha Schwartz Partners, 2009)

Gårdsrummen har fått olika namn och olika teman. Willow Court, ett nedsänkt rum med pilträd och våtmarksvegetationen. När det är torrt består golvet av grus. När rummet svämmas över görs det tillgänglig genom en promenad av trä. (Treib, 2002b)

The Four Seasons Garden är en serie av fyra miniträdgårdar som fångar andan i vart och en av de fyra årstiderna (Treib, 2002b). Väggarna till varje miniträdgård är tillverkade av färgat glas. Varje rum har en egen färg. Färgvalet var av stor betydelse och ger rummen en egen specifik känsla. Rummet med blåa och gråa toner ger en känsla av kallt mysterium. Det skarpt gula skapar en känsla av potential som våren. Det lysande röda rummet ger ett mustigt hösttryck och det förtrollande gröna står för sommarens magi och grönska. (Bradley-Hole, 2007)

I Stone Garden är en rund fontän placerad. I fontänen ligger trampstenar och rosa stenblock som spottar vatten med oregelbundna mellanrum. Andra trädgårdsrum som finns med är Cherry Forecourt, Iris Canal, Dancefloor, Childrens Playground, Sports Court, Water Rill och Bamboo Garden. Vart och ett av dessa rum erbjuder olika möjlighet för människor som bor i Kitagata att göra vad just de vill. (Martha Schwartz Partners, 2009)

Programmet gav inte Martha Schwartz några tydliga riktlinjer om hur hon skulle arbeta, hon fick formulera sina egna svar på arkitekternas förslag samt den sociala och klimatmässiga situationen. Funktion var grundpelaren i hennes lösning. Hon ville ha in mycket vatten för dess svalkande och dränerande effekt och hon tyckte att det stora rummet krävde uppdelning. (Treib, 2002b)

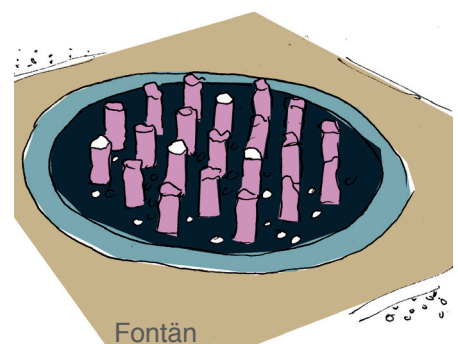
Schwartz har alltid tyckt om att leka med landskap. Det händer att klienter inte förstår att roligt också kan vara seröst. I detta projekt har beställaren tagit hennes idéer seröst. Det har gett beställaren och de boende i området en ljus, levande och livshöjande landskapsarkitektur. (Bradley-Hole, 2007)

Schwartz använder starka färger och teman på ett sett som av vissa anses provocativt (Holden, 2003). Jag förmodar att man väljer att ha med Martha Schwartz i ett projekt för att det är hennes provocativa formspråk man är ute efter. Martha Schwartz är så pass känd att väljer man att arbeta med henne så är det nyskapande landskapsarkitektur man får. I Sverige finns det få kända landskapsarkitekter som använder sig av tydligt utstickande färger och mönster och det gör att det inte finns några förebilder. Jag tror att det är en bidragande orsak till att svenska landskapsarkitekter inte tänjer på gränser. Om man inte ser någon annan som gör det, gör man det inte själv.

The Four Seasons Garden

Jag upplever att Schwartz håller sig till klassiska principer. Man kan urskilja referenser från den italienska renässans-trädgården, med sina många förtjusande och överraskande rader av rum. Den har till och med en rosa stenblocksfontän som likt giochi d'aqua då och då sprutar vatten på förbipasserande. (Treib, 2002b)

Schwartz arbetar även med japanska referenser och låter risfältets mönster vara bas för de nya rummens struktur och

använder sig av pilträd som är klassiska japanska träd. Hon har också en social agenda vilket de flesta landskapsarkitekter har. Det Schwartz gör enligt mig är att hon arbetar som en klassisk landskapsarkitekt i analysdelen men sedan översätter hon analyserna till en gestaltning på ett annat sätt än den klassiska landskapsarkitekten.

DISKUSSION

Anledningarna till att så få svenska landskapsarkitekter tänjer på gränserna för det normala är många. Men framförallt tror jag att det i Sverige handlar om tradition. Vi har en tradition av naturalistiska färger och formspråk. Vi gör som vi alltid har gjort och det fungerar. Den så kallade Stockholmskolan påverkar oss fortfarande i hög grad vilket gör att svenska landskapsarkitekter motsätter sig att ta in nya influenser.

Vi är nöjda med det vi har i Sverige och det finns få exempel som visar hur vi skulle kunna ha det. Traditionen har gjort att vi inte har anammat nya idéer vilket i sin tur leder till att vi inte ser några nya idéer och det gör att vi tror att det inte behövs.

I Sverige saknas det en debatt som behandlar landskapsarkitektur. Den som finns i arkitekturtidskrifterna är inte tillräcklig. Jag tycker att det för det svenska samhället är mycket viktigt att det finns en granskande landskapsarkitekturdebatt, viktigare än att det finns en arkitekturdebatt. De offentliga ytorna, som landskapsarkitekter gestaltar, är näst intill de enda platserna där alla individer är välkomna att vistas på sina egna villkor.

Vi tror att vi har en enhetlig svensk smak som gör att alla tycker om och trivs på liknande platser. Vi är inkörda samma spår som vi alltid har varit och eftersom att inget får oss att spåra ur så ser vi ingen anledning att förändra oss. Men jag tror inte att det finns en svensk smak. I Sverige finns det lika många smaker som det finns människor och det borde spegla sig i landskapsarkitekturen.

Sverige är ungt som urbant land. Urbanitet är en förutsättning för att det ska ske möten mellan olika yrkesgrupper. Detta har gjort att svenska landskapsarkitekter inte har någon tradition av att arbeta tillsammans med andra yrkesgrupper. Jag tror att det är en viktig förutsättning för att utvecklas är att se hur andra löser problem.

Kris skapar kreativitet. Sverige har inte under de hundra år som vi har varit ett urbant land drabbats av någon större kris som har tvingat oss att tänka i nya banor. Kris ger anledning till att skapa nya lösningar. Kris vänder upp och ner på traditionen och tvingar till nya synsätt.

Traditionen gör att svenska beställare och tävlingsjurys inte efterfrågar landskapsarkitektur som tänjer på gränser. Beställare ser inte fördelarna med att sticka ut. Beställarna drivs oftare av ekonomiska krafter än av estetiska. Men enligt mig så är det estetiska, ett socialt viktigt ställningstagande.

Det finns få svenska landskapsarkitekter som tänjer på gränsen för det normala. Det gör att det finns få svenska förebilder. Om det inte finns några förebilder så vågar man kanske inte pröva det själv och man vet heller inte vad som går att åstadkomma.

Det finns många sätt att passera gränsen för det normala. De mest visuella är med färg och mönster. I Sverige är det tabu att arbeta med utstickande färg och mönster. De landskapsarkitekter som arbetar med färg och mönster har ofta samma arbetssätt som mer klassiska landskapsarkitekter. Det är samma analyser, samma behov som ska tillgodogöras, man använder sig av samma principer och man gör även historiska referenser. Men de färg och formstarka landskapsarkitekterna har en annan tilltro till färg och form som platsbildare än vad klassiska landskapsarkitekter har.

SLUTSATS

Det svenska landskapsarkitekturfältet förhåller sig hellre till svensk landskapsarkitekturtradition än till det mångfacetterade sammanhang som vi lever och verkar i. Det är dags för Sveriges landskapsarkitekter att vända upp huvudet från dataskärmen och titta ut i världen efter nya inspirationskällor att det är dags för dem att pröva nya landskapsarkitektoniska uttryck.

SLUTORD

Natur är något som svenska landskapsarkitekter gärna inspireras av. Jag vill därför citera den danska landskapsarkitekten Torben Schönherr. Han har på ett finurligt sätt vänt upp och ner på begreppet natur så att bilen har blivit natur och på så vis breddat landskapsarkitektens arbetsfält.

”Hvad er natur? Er en bil natur? Svaret er ja, fordi alt, hvad en bil består af, er hentet i naturen, altså: Bilen er natur. Med denne forholdsvis enkle konstatering, er det havekunstneriske arbejdsfelt udvidet passende i forholdt til områder, hvor bilen og beslagtede transportmidler bevaeger sig og står stille. Veje, gader, parkeringspladser, You name it, pissegymt og meget effektivt.” (Schönherr, 2004, sid. 36)

Om bilen är natur då är väl allt natur, allt är gjort från något som kommer från naturen, så har vi enkelt breddat det landskapliga arbetsfältet ännu mer och landskapsarkitektur är plötsligt allt, You name it, skitfult och mycket effektivt. Inga hämningar, börja fantisera.

REFERENSER

BÖCKER

Ahl, Zandra, Olsson, Emma, (2002), *Svensk smak*, Stockholm, Ordfront förlag

Asplund, Johan, (1991), *Essä om Gemeinschaft och Gesellschaft*, Göteborg, Korpen

Bradley-Hole, Christopher, (2007), *Making the modern garden*, London, Octopus Publishing Group

Bucht, Eivor, (1997), *Public parks in Sweden 1860-1960*, Alnarp, Swedish University of Agricultural Sciences

Dahlin, Åsa, (1999), *Om färgupplevelse*, Stockholm, KTH Institutionen för Arkitekturens form och teknik

Deleuze, Gilles och Guattari, Felix, (2002), *A thousand plateaus*, London, Continuum, Först utgiven på franska: 1980, Mille plateaux, Paris, Éditions de minuit

Fritz Martin; Gullers Peter; Hammarén Maria, (2002), *Det industriella Sverige – Kunskapsarvet 1897-2002*, Berlings Skogs, Trelleborg

Geventa, Sarah, (2006), *New public spaces*, London, Octopus Publishing Group

Hertzell, Tage, (1984), *Betongens yta*, Stockholm, Liber Distribution AB

Holden, Robert, (2003), *New landscape design*, London, Laurence King Publishing

Hårde, Ulla, Bergsjö, Ann, (2008), *Stadens golv*, Stockholm, Svensk byggtjänst

Richardson, Tim, (2008), *Avant Garderners*, London, Thames & Hudson

Svedberg, Olle, (1988), *Planerarnas århundrade*, Värnamo, Fälth & Hässler

Treib, Marc, (2002a), Places, Stockholm, Svensk Byggtjänst

ELEKTRONISKA DOKUMENT

Berglund, Johan, (2006-03-23) "Lagom-Sverige duger inte längre", Studentspalten [online], Tillgänglig: <http://www.arkitekt.se/s20190>, 2009-03-05

Betongvaruindustrins utemiljöpris 2004 (2004) folder [online], Tillgänglig: www.starka.se/aktuellt/utemiljoprisfolder%202004%2072%20dpi.pdf, 2009-03-01

Brunnberg, Klas (2006-03-23) "Lagom? Nej, tack!", Studentspalten [online], Tillgänglig: <http://www.arkitekt.se/s20192>, 2009-03-05

Copenhagen x, Hemsida (2008-10-16) [online], Tillgänglig: <http://www.cphx.dk/index.php?id=23640#/23640/>, 2009-02-28

Forum area, Hemsida, (2007-10-13), [online], Tillgänglig: <http://www.forumarea.se/artiklar/2007/10/13/dansk-landskapsarkitektur-i-stockholm/>, 2009-02-28

Kristine Jensen Tegnestuen, Hemsida, (u.å.a), [online], Tillgänglig: <http://www.kristinejensen.dk/profil.html>, 2009-02-28

Kristine Jensen Tegnestuen, Hemsida, (u.å.b), [online], Tillgänglig: <http://www.kristinejensen.dk/pragsboulevard.html#>, 2009-02-28

Martha Schwartz Partners, Hemsida, (2009), [online], Tillgänglig: <http://www.marthaschwartz.com/prjts/residential/gifu/gifu.html>, 2009-02-27

Nationalencyklopedin, uppslagsverk, (2009a), [online], Tillgänglig: <http://ne.se/l%C3%A5ng/urbanisering>, 2009-03-10

Nationalencyklopedin, uppslagsverk, (2009b), [online], Tillgänglig: http://ne.se/l%C3%A5ng/kreativitet?i_whole_article=true, 2009-03-10

Naturorienterad design, hemsida, (u.å.a), [online], Tillgänglig: <http://www.nod.coop/visaprojekt.php?id=38&lang=swe>, 2009-02-25

Naturorienterad design, hemsida, (u.å.b), [online], Tillgänglig: <http://www.nod.coop/>, 2009-02-25

Olsson, Jonas, (2006-03-23), "Svensk arkitektur behöver visioner", Studentspalten [online], Tillgänglig: <http://www.arkitekt.se/s20191>, 2009-03-05

Riano, Quilian, (2007-03-20), "Martha Schwartz : Landscapes of Awareness", Archinect [online], Tillgänglig: http://archinect.com/features/article.php?id=54068_0_23_0_M, 2009-02-27

Svenska dagbladet, (2003-07-17), "Havererad tårta till Bagarmossen", Svenska dagbladet [online], Tillgänglig: http://www.svd.se/kulturnoje/nyheter/artikel_97154.svd, 2009-02-25

White, hemsida, (u.å.a), [online], Tillgänglig: <http://www.white.se/navet>, 2009-02-26

White, hemsida, (u.å.b), [online], Tillgänglig: http://white.se/om_oss, 2009-02-26

MUNTliga KÄLLOR

Bergsjö, Ann, Universitetslektor, Landskapsarkitekt, SLU, Alnarp, Föreläsning, september 2008

Rummel, Stefan, Landskapsarkitekt, White, Uppsala, Telefonsamtal, mars 2009

TIDSKRIFTER

Andersson, T, (1988), De nya torgen, *Utblick Landskap*, nr 2, sid 19

Andersson, T, (2001), If it aint Dutch, it aint much, *Arkitektur*, nr 5, sid. 58

- Arnfred, J T, (2004), Prags Boulevard – En stepdans på Amager, *Landskab*, nr 7, sid. 186-189,
- Berglund, J, Drougge, Å, Lindberg, G, (2002), Den svenska landskapsarkitekturen behöver nya förebilder, *AREA*, nr 1, sid. 61
- Bosnic, Z, (2005), Våga nosa på trenderna, *Arkitekten*, December, sid 62
- Brunnberg, K, Carenholm, S, (2005), Vi och dom, *Arkitekten*, September, sid 78
- Fritzon, F, (2005), svensk arkitektur –en framgångssaga?, *Arkitekten*, november, sid 60-61
- Gunne, N, (2007), Pyramider, Vodka och några grässtrån, *Arkitekten*, December, sid 28-30)
- Gunne, N, (2003), Nya tider i Bagis, *Arkitekten*, September, sid. 12-15
- Hallemar, D, (2002), Drivkraft, *AREA*, nr 4, sid. 18-21
- Hallemar, D, (2006), Mer magi i landskapsarkitektur, *Arkitekten*, oktober, sid 35
- Lindholm, G, (2001), Stad utan landskap, *AREA*, nr 2, sid. 26-30, 32
- Schönherr, T, (2004), Traffic, *Landscab*, nr 2, sid. 36, 04, sid 36
- Treib, M, (2002b), A constellation of pieces, *The Landscape Architecture Magazine*, nr 3, sid 58-67, 92
- Uhrig, N, (2000), Landscape en vogue, *Topos*, September, sid. 6-1